

KŐOLAJ KŐOLAJ

64bis jegyzet

A vacsorán történekről

(a Tervből)

Tettem egy bátortalan kísérletet arra, hogy leírjak egy jobboldali – kereszténydemokrata (azaz mindenre kapható) és újfasiszta – vendégek részvételével megtartott vacsorát; a jelenetre szicíliai maffiózó parlamenti képviselők szavakkal nem igazán megjeleníthető, titokzatos célzasként érthető jelenlétének árnyékát vetítettem.

A leírás mindössze egy-két bátortalan, jelzésszerű részletből áll (egy bizonyos étel vagy egy bizonyos bormárka megnevezése). Épp csak annyi, amennyit az elbeszélés megkövetel ahhoz, hogy ne levegőből épüljön. Az igazság az, hogy én semmit sem tudok az efféle vacsorákról, e részletek csupán feltételezések. Mások sokkal jobb darabot tudnának komponálni róla, nemcsak az ételek és italok felsorolásával, de kitérve a résztvevők öltözetére, fizikai és társadalmi jelenlétük részleteire (nyakkendők, gyűrűk stb.), sőt akár rövid excursusok is beiktathatók lennének a karrierutak bemutatásával (nem zárom ki, hogy ezt még megtegyem az elbeszélés egy későbbi pontján). Egy szóval sem állítom, hogy ezek a részletek, jobban mondva apróságok felszínesek és pusztán esztétikai jellegűek lennének. Nem. Bárcsak képes lennék arra, hogy leírjak egy ilyen eseményt, hogy az igazság illúzióját nyújthassam a fogalmi igazságon túl (mely ekként feldúsulhatna)! Nem vagyok képes rá, mert nemcsak attól viszolygom, hogy efféle vacsorákon részt vegyek, de attól is, hogy bárkitől is információkat kérjek e tárgyban. Azaz attól, hogy olyan dolgokat tegyek meg, amelyeket meg kell tenni egy olyan regényírónak, amilyenén én is szeretnék válni. Ám engem jobban érdekel valami lényegibb dolog, nem akarok mást, mint ennek denotatív referenciáit bemutatni. Meglehet, épp a művészi gazdaságosság okán.

Milyen lényegi dolog történt azon a vacsorán, körülbelül egy hónappal az 1972. május 7-i választások előtt?

Mindenekelőtt – de erre az olvasó már anélkül is rájött, hogy túl részletes pontosításokra kitértem volna (ráadásul e részletek explicitté, világossá és egyszersmind banálissá is téve hamisnak hatnának) – egy korrupciós esemény történt meg, belső és be nem ismert, vagy a lelkiismeret elhallgattatását szolgáló ősrégi öngazolásokkal beismert korrumpálás.

De nem is ez az igazán lényegi elem, legalábbis e történet szempontjából nem. A lényeg valami egészen más.

Itt kell megjegyezni, hogy egy férfitársaságban, csak férfiak részvételével lezajlott vacsoráról van szó.

Azt hiszem, hogy a vacsora egy déli (szicíliai) eredetű, déli módon és déli külsőségek szerint lezajlott korrupciós rituálé lényegi jegyeit viseli magán; e szertartást, a politikai korrupciós tevékenység útján, az államigazgatás központjába is átültették.

A nők hiánya árnyalatok hiánya. Nem volt jelen még a ház asszonya sem; lehetett volna vidékies vagy olyan, aki elsajátította a tartalmatlan római manókat, és aki titokzatos szócsóként funkcionált volna, bájt adott volna a ki nem mondott paktumoknak, bájt, ami csak a hagyománnyá vált képmutatás sajátja.

És nem volt testes vidéki feleség sem, a fiatalon – még sekrestye- vagy egyenesen szemináriumszagot árasztóan fiatalon – nősült trentinói képviselő, aki már akkor telve volt a fényes politikai karrierhez szükséges megzabolázhatatlan energiákkal; a vidéki asszony-ság mára úgy eltérélyesedett, hogy ura meg sem közelíti, és venetói katolikus mosolyával úgy ül férje oldalán, akár egy mosolygó erünnisz; de nem volt felső társadalmi körökből való feleség sem, aki rég eljegyezte magát a karrierrel, s aki kecsesen intellektuális stb. stb. Nem voltak ott feleségek.

A jelenetet a felszolgálatást végző inas teszi teljessé, ő is az alpesi hegyvidék szülötte, talán leszerelt csendőr, bajsza még fekete, arcformája akár egy növényevőé.

Mind a trentinóiak, mind a szicíliaiak tökéletesen elemükben érezték magukat ebben a férfias közegben; mindeközben Carlónak meglehetősen görcsös erőlködésre volt szüksége ahhoz, hogy a helyzethez fel tudjon érni (ez még a Karl születését megelőző időkben történt, ő már nem érzett ilyesféle szorongást).

Egy vagy több nő jelenléte magabiztosabbá tette volna; nem csak azért, mert a szexus rögzíti a viszonyokat, felismerhetővé teszi a dolgokat, melyek létezése egyszerűvé válik, de azért is, mert a nők birtokában vannak a képességnek, hogy elhazudják, vagy ne okolják a valóságot, így az egyezés megkötése (ami a cselekvő férfiben mindig ott lapul a mélyben) szinte megszentelődik.

E férfiarcok társaságában (harmincöt és ötven év közötti undorító férfiak, akiket felémesztett az egész életükben űzött küzdelem az érdekekért; testük, mely megélte e küzdelmet, el is torzult közben) Carlo olyan volt, mint egy kisgyerek a felnőttek közt. Be kellett szállnia a játékukba (melyben azok már nagy gyakorlatra tettek szert), utánoznia kel-

lett jókedvüket, optimizmusukat, falánkságukat, és – amit az emberek nem képzelnének e társaságról – visszataszító közönségességüket (amit az orrok, a hájak, a ráncok, a tarkók meg a szájak, a sápadtság és a veríték jelentettek meg).

Karlnak köszönhetően Carlo mély, közönyös és ártatlan közösséget alakított ki saját nemével.

Carlo saját nemiségével folyamatosan kapcsolatban volt, mindig is követte, akár a vezérfonalat, mely az életen keresztül (talán) egy olyan dimenzióba vezette, amelyről az életnek magának nem volt fogalma, tudása stb. Az erőszakkal szerzett szabadság és függetlenség volt ez, mely nem ismerte a konszenzust, a toleranciát stb. A titkos védelmező által nyújtott biztonság, egy bensővé tett 'máshol', stb. Így hát Carlo a saját farkát mindig is érezte, számára fizikálisan jelen lévő és aktív érték volt.

Körülbelül a vacsora félidejénél (a polentával tálalt párolt húsnál) Carlo hirtelen nem érezte többé a farkát mint élő húst. A farka és a saját maga közötti terület, azaz az alsónadrágja és a nadrágja, egyszerre csak elvesztették képességüket, hogy élettelen közvetítők legyenek. Nem feszültek rá semmire; s az előbőre alatt mindig égetően bizsergető kéjnedv – a kéj nedve, mely megkívánja (még akkor is, amikor nem lehet) a szorító mozdulatot, a gyógyító szorítást – mintha elpárolgott volna, eltűnt, akár a kamaszkori első bűnös, örült bűnbeesések stb.

Carlónak sem a vacsora közben, sem a vacsora utáni beszélgetés alatt, a cimborák és a nagy emberek társaságában, nem volt mersze kimenni a mosdóba és megvizsgálni magát. Az olvasó pedig emlékezzen arra, hogy hősünk nem volt holmi érzékeny és komplexusos értelmiségi, Carlo a cselekvés és a hatalom embere volt.

65. jegyzet

Prológus a Középkori Kerthez

(A Misztériumból)

Mélységesem undorodom leállítani a fantáziámat, hogy leírhassem azt a városnegyedet, ahol Carlo lakott. Mondjuk a Vigna Clara, a Parioli negyed újonnan épített része, de lehet akár az Olgiata is. Elég csak rá gondolnom, s máris összeszorul a szívem. Szó sincs moralizálásról, szó sincs szociális vagy osztályérzékenységről. Hiszen én már hosszú évek óta ahhoz a világhoz tartozom, amely e helyeket lakja. Az is igaz, hogy körülbelül ugyanennyi ideje nem látogatom ezeket a köröket. De gazdasági szempontból nem tudom magam megkülönböztetni tőlük. Nem éltem ezt az életet. Elvesztettem. Jó szívvel és örömmel, felszabadító megelégedéssel, kimondhatatlan megkönnyebbüléssel, de elvesztettem. Talán ezért gyötör még. S ráadásul még ott van a szánalom, szánalom valami olyan dolog iránt, amitől undorodom.

Ami engem borzasztóan taszít e környezettől, az az árnyékfolt hiánya, melyben köddé válhatna, szétbomolhatna, vagy a szabad zóna hiánya, ahonnan szemlélni, elemezni tudná magát. Itt láthatjuk, érezhetjük a maga teljességében: idealizmus nélkül. Igen, ismétlem, idealizmus, a hírhedt idealizmus nélkül. Ez a világ egyfajta totalitás, melyet kevesek hoznak létre, de a többség is belakja, élteti: a villák, a társasházak homlokzatai (utóbbiak kissé szegényesebbek), nagykövetségi rezidenciák, a szegényes kertek, melyek itt, a beton-sivatagban még így is fényűzőnek hatnak, az elegáns megjelenésű házakba gondosan elzárt 'privacies' csöndjei, márvány és üveg (ezek is szegényesek), a ragyogó sárgaréz kapucsengők hosszú névsorai, a garázsok még mélyebb, s szinte vad csöndje; híján van minden terjengősségnek, értelme pontosan meghatározott: tulajdonképpen az, hogy a legkisebb lehetőség, hely se maradjon a 'másféle' számára. Ez a 'másféle' lehetne az osztályharc, az osztályalapú entrópia öncsonkító szorongása, a vallásos miszticizmus, az irodalom, a kultúra iránti rajongás. Ám semmi, de semmi efféle nem találni itt. Elég csak arra gondolnom, miféle valóság ez, meg tudnék fulladni, képzeletem rémülten menekülne. Én meg

csak azért is maradok, sőt poémát írok, melynek épp ez a világ ad otthont. Ám még akkor is, ha ellenszegülök és maradok, vannak dolgok, amelyeket nem tudok magamévá tenni; nem csupán az, amit nem éltem meg (mert így akartam) ebben a világban (melyet így el is vesztettem), de az itt létező egyfajta – meglehet, elfajzott – idealizmus is (vagyis felülemelkedés ezen a világon), az, ami nem lesz az enyém. A megszabadulás nélkül az élet materiális értelemben nem lenne lehetséges. A Vigna Clarán, az Új Parioliban vagy Olgiatában mégis élnek emberek, ha jól tudom; egész életek zajlanak itt le, mérhetetlen mennyiségű valósággal telve. Úgy vélem, csakúgy, ahogy idealisztikus a hatalom megvetése, idealisztikus a hatalom megszerzésének vágya is. És, hogy talán felszínes dolog elítélni – hitbéli alapon, a róla folytatott vita nélkül – a hatalom megszerzésének vágyát. Az a forma idealizmus, amely ezt a gazdagok, de legalábbis jómódú polgárok lakta egyhangú várost élte-ti (a maga belső hierarchiájával, sznob klientúráival, a marginalizált megtűrtekkel stb., fel egészen az igazi hatalmasságokig, a bankigazgatókig, a nagyvállalati vezetőkig, az elmozdíthatatlan bürokratákig, a miniszterekig), nem más, mint természetes és – kénytelen vagyok leírni – ártatlan akarása a hatalomnak.

Azok, akik hozzám hasonlóan gyűlölik a hatalmat, életükben előbb vagy utóbb, egy ünnepi pillanatban, szerették; mert ez a természetes, és mert ez az, ami kiváltja a jogos, sőt szinte vallásos gyűlöletet!

Hősünk – ellentmondásos és érthetetlen, akár önkényesnek is mondható – metamorfózisai során mindvégig olyan embernek bizonyult, akinek életét a „hatalom természetes és ártatlan akarása” határozza meg.

Nagyon is szeretek füvekről és növényekről beszélni. Este tizenegy táján a levegőt különös langyomeleg szállta meg a meglehetősen hűvös és esős nap után – 1972 áprilisa és májusa egyébként végig ilyen hűvös és esős volt.

Amikor Carlo hazaér, mintha hallucinálna (a bortól?), úgy tűnik neki, mintha a város mögött kertek, veteményesek stb. terülnének el. Szinte szó szerint idézni A Karamazov testvérekből Aljosa sétáját „a város mögött”: ahelyett, hogy a testvérel, Dimitrijel találkozná, egy Angyallal találkozna, aki felülteti a 'szekérre', és hazaviszi, egész a kertig. Ezt a kertet is meg kell kettőzni: a másolat egy hátsó udvar vagy egy szérű, ennek leírása részben Dosztojevszkijről (megint a Karamazov), részben Gogoltól (Holt lelkek); az istenségek, az idolk leírásához Longhinak a trecento festészetéről (Cimabue, Stefano Fiorentino, a téres Giotto) írott könyvéből a szent alakokat bemutató részeket használni

(1974. május 12.)

A kertekben már dúsan nőtt a fű; még a félvad növények is, mint az akác (amely Rómában bárhol képes kisarjadni, a szemét között, omladozó falak és dűledező kerítések mentén, de még a leggazdagabb lakónegyedek kellős közepén is), tele voltak az életerővel. A napközben esett csapadékot elnyelte a hirtelen langyomeleg hatására illatozni kezdő, szegényes vegetáció.

Carlo háza előtt nagy kert terült el; persze egy városi kert, a gyep, a puszpáng gondosan nyírva, a pineák magasak; a kertbe belépve eltűntek a szem elől a lakónegyed házai (az utóbbi tíz évben épült társasházak), mintha egy vidéki táj kellős közepébe csöppent volna az ember.

E vidéki tájnak természetesen semmi köze nem volt ahhoz, amelyet Carlo gyermekként és fiatal fiúként megismert (és ami a Táj lett); ám éppen a másság miatt még élesebbé, szinte fájdalmassá tette azt az érzést, hogy itt az ember kívül került a városon, elveszett a vidéki világban, ahol a természet a maga misztikusságában mutatkozott meg.

Az előző jegyzetekben említett vacsoráról hazafelé jövet, pontosabban a házhoz érve, Carlo, valami német nevű átkozott dombról való átkozott bornak köszönhetően talán kissé részegen, egy páratlan előadás szemtanúja lett; pontosabban látomása volt, és az apja volt a főszereplő.

Középkori kert

Az apja a kert közepén ült, egy realiztikus, fonott széken, egy igazi kerti darabon. A fény nem a halovány villanyfény volt, elegáns diszkréciójától szomorkás hangulatot árasztó, mondhatni kötelező ebben az áthághatatlan szabályok uralta világban; a fény egy jómódú környéken eltemetett kerthez, egy régvolt tavaszi éjszaka csöndjével szemben védtelen kerthez illő volt. Akárha a mindenség fénye lett volna, mely egyenesen a csillagokról érkezett.

Az öreg hallgatott, mintha már minden elmondott volna, vagy mintha a beszéd csak valami felszínes dolog volna. E Látomás szerzőjeként és kitalálójaként ki kell jelentenem, hogy az Anakronizmus találhat benne valóságot és aktualitást, ám e jelenlét nem véletlen. Azért van, hogy a Múlt a felfuvalkodott modern időkben fennmaradhasson; épp e modern idők teszik a Múltat ékesszólóvá. Igaz, hogy csak átmeneti visszatérésről, visszarendződésről van szó, ám abban a pillanatban, amikor van, akkor csakugyan van. Apja mellett, a Kert régvolt időkbe visszasatnyuló fűvén – átmeneti volt a fű is, mégis birtokában az immár lehetetlen, sőt elképzelhetetlen stabilizáló képességnek – az Előrelátás ült. Az álom arcátlanságának teteje az volt, hogy még csak nem is úgy volt öltözve, ahogyan a végéhez közeledő Korszak utolsó éveiben, azaz a harmincas vagy húszas években (megkockázatom, az ötvenes és hatvanas években is) volt szokás! Nem; egy római tunika volt rajta.

Előtte négy Kisisten sorakozott, jelenlétük könnyet csal a szemembe (Carlónak, aki megélte a látomást, bizonyosan nem).

Ó, az alantas Itália Istenei, akiket a parasztok, miután találkoztak velük, fából faragtak ki, s hogy ne vessenek rajtuk, bumfordinak és gyerekesnek formázták, mégis oly gyönyörűségeken finomak voltak, ahogyan egy költő sem volt képes még megszólalni!

Nem ragyogott rajtuk az Ész és az Értelem fénye, ez igaz, meghatódásom nem az emberi észnek és Intelligenciának szól. Az emberből csak a Valóság volt ott, és az ártatlan emberi törekvés, hogy lássa, hogy kifejezze a Valóságot, amíg el nem éri a tökéletességet, azt a tökélyt, amit még a nyelv sem tud kifejezni, csak akkor, ha azt mondja el róla, ami elveszett, ami nem került kimondásra, amit nem örökölt az apáktól, e szerencsétlen teremtményektől, akik annyi buzgalommal, jószándékkal, ártatlansággal telve éltek. Az első kezében sarló volt, a másodikban szőlővel teli puttony, a harmadikban bárd, a negyedikében, aki nevetett, faág nagyra nőtt rügyekkel.

Az apa mögött a Kelllem állt három kisleányával. Annak ellenére, hogy – természetesen – bájosak voltak és kedvesen mosolyogtak, semmi melegség nem volt bennük. Ténylegesen hittek mások jószágában és a jószág objektivitásában; ténylegesen hittek az életet elrendező szabályokban, ám hitük élemedett volt, régmódi, örökölt, a gyermekek hite, ami, bármilyen abszurd is, pont ezért vált tökéletesebbé, elbűvölőbbé. Jólneveltségük az ideális forrásból, nagyon régről eredt, amely a mában természetessé tette. A visszafogottság, a diszkréció, az engedelmesség, a derű, a tisztelet, a béketűrés és a hősiesség mintegy második ter-

mészetükké vált. Nem volt benne semmi annak agresszivitásából, aki a történelem egy adott pillanatában létrehozta a szabályok forrását; elfogadták, szorgalmasan alkalmazták az életben, ekként téve szert bájra; az anya csakúgy, mint a leányok, mind egyformán készek elfogadni a természet és a hatalom megkívánta áldozatokat, összezavarodva, de nem ideológiai alapon, hanem realitán. Ez a realizmus nem volt tudatos, sokkal inkább a testekben élt, az édes szemekben, a szegény emberek mosolyában, a vegetációhoz, az állatok bundájához hasonló alantas hajviseletekben, az alig kisimult arcvonásokban, a kissé széles arcokon; mint azok, akik szép és tökéletes szüleikre hasonlítanak.

A Kellem mellett húga, a Mértékletesség állt, úgy hasonlítottak egymásra, mint két vízcsepp. A Mértékletességnek két fia volt, ők magukban játszottak. Golyóztak; a golyók abból a fajtából valók voltak, melyekért nem adnak pénzt, valahogy hozzájutnak a fiúk, abban az időben például a szénsavas üdítő üvegekből (valaki még biztosan emlékszik rájuk); két átlagos, ártatlan fiú volt, homlokukba lógó hajuk kicsit poros, mosolyuk széles és komikus, tarkójuk borotvált, testük bájos.

A kissé hátrébb álló alakok kört képeztek: az Engedelmesség, a Türelem, a Béketűrés, a Könyörület, a Víg-ság, a Jóakarát, az Egészség, de az Engedetlenség, a Hetvenkedés, a Bajkeverés, a Kegyetlenség, a Düh, az Erőszak, a Betegség; mind egymás nővérei, tekintetük vad

és mosolygó, mozdulataik darabosak és bájosak, s mindannyian zavarban vannak, hogy itt állnak, zavaruk könnyed, szinte derűs.

Mindannyian Istenségek voltak; természetesen az apa Istenei. Egymáshoz való viszonyuk nem a tekintélyelvűségeken alapult, sőt, nem úgy tűnt, hogy azért vannak ott, mert irányítani, uralni, óvni akarják a csöndben ülő atya életét, sokkal inkább azért, hogy szolgálatára legyenek. A csodálatos szentség és a rögválóság egy természetű olvad bennük.

Mellettük pedig egy Ló állt, ő is Isten; nem tudnám megmondani, csödör volt-e, sem hogy igavonó vagy hátszló; ideges, könnyen megbokrosodó, fényes szőrű; nem volt kedve legelni, makrancosan rázta dús farkát, hosszú sörényét, olykor-olykor felszegette a fejét és a szelet szaglászta. Ő is – csodálatos, nem telivér állat – készen állt arra, hogy szolgálva gondoskodjon az apáról.

Oldalán Április állt, kezében akácvirágot tartott, illata átható, a férfimag szemérmetlen szaga. Hetyke kalpagot viselt és gyapjúnadrágot; egy dalt füttyörészett, amit a fiúk kórusban szoktak énekelni.

Ott volt a Kankalinok Istene is, ősz hajú, vén, akár Matuzsálem, lapockája kiugrott szinte gyermeki hátából; kezében egy poharat tartott, ironikus tekintettel (nem az idő polgár, hanem a félkegyelmű paraszt tekintetével) szavalt egy verset; a szavakat nem lehetett érteni, csak a hangsúlyokat.

Voltak még más Istenek is, felsorolásuk hosszú és unalmas lenne; mindannyian baráti istenek voltak, egyszerre voltak fenségesek és alávettettek, örültek, hogy ők az oltalmazók. A kert mélyén a két ellentétes sarkot – természetesen szinte tökéletes szimmetriában – szintén Istenségek csoportjai foglalták el.

Balra, a félhomályban, elfeledetten, lehajtott fővel (némelyek még meg is kötözve), az Ördög, a Felnőtt, Tarchet, a Fiú, Hermafroditosz, az Anarchista és Érosz; mind mezetelek és szépek, nemi szervek nélkül. Talán haszontalanok voltak a szolgálataik, senki nem igényelte védő karjukat, mindazonáltal ők is tagjai voltak ennek az alantas Égi Társaságnak.

Jobbra ellenben teljesen másfajta, más természetű Istenségek voltak. Az Első Atya, az Állam, a Rend és a Téboly álltak ott; belőlük egyáltalán nem áradt a szolgálatkészség; sőt

úgy tűnt, egyenesen elvárják a csöndet és az imát. Megjósolhatatlan volt, fejet hajtának-e. Valami – úgyszintén megjósolhatatlan – dolognak ki kellett volna zökkentenie őket abból a foglalatosságukból, amiben épp elmerültek. Az Első Atya akár egy almát, úgy marcolta a Téboly egyik mellét, amitől erekciója támadt; lángoló tekintettel nézett a semmi-be, haja lobogott a szélben. Carlo és a szerző szakértő szeme nem antik rómainak, hanem inkább szecessziósnak látta. A Rend egy Huszadik század első feléből való könyvet olvasott elmélyülten. Az Állam görög (nem ógörög) szövegek tanulmányozásával hivatkozott. A Téboly vadállati mancsának körmeivel egy Istenség fejét vakargatta, ez az Isten olyan kistermetű volt, hogy alig lehetett észrevenni, feje aránytalanul nagy, homloka előreugró a kutyaforma orr felett. A Hatalom volt az.

Az apa egy pillantást sem vetett erre a csoportra, talán nem volt hozzá bátorsága; ha véletlenül mégis arra tévedt a tekintete, teljes, totális behódolás, tulajdonképpen szeretet, tükröződött benne.

A Látomás fölött – mintegy zenei kíséretként – egy dal lebegett; nemzeti himnusz, liturgikus és zárandokének keveréke. A dalt a három sorba rendeződött – elől a legalacsonyabbak, középen a közepesek, hátul a legmagasabbak – Intézmények adták elő.

Íme, szinte teljesen leíratott a látomás. Az igyekezet és a formai egyszerűség, amellyel készítettem, a fecsegés határát súrolja, jól tudom. De van erre is magyarázat. Ez az egész leíró rész teljességgel marginális és csak felvezető szerepe van, funkciója mindössze annyi, hogy a lehető leggazdaságosabban bánva az eszközökkel – csak amennyi mindenképpen szükséges annak érdekében, hogy megértsem magam, akár csak egy kacsintással, idézetel vagy ki nem mondással – eljussak az elbeszélés szempontjából valóban fontos pontig.

Az általam nagyvonalakban bemutatott (nem vagyok egy Pizzuto vagy egy Tostao) istenségek között volt egy, akit törvényen kívülként, anomáliaként tudnék definiálni. Ha valahol, hát ezen a ponton kellene használnom a stilsztikai tudásom, erről az alakról szólva, akinek nincs pontos helye a Középkori Kert szimmetriájában, talán még csak nem is Istenség, hanem egy egyszerű ember – igen fiatal –, aki bebocsátást nyert az isteni természetbe. Vagy talán egy bukott Istenség, kóbor, vándor, állhatatlan; talán inkább az istenek szolgája, mint az embereké, azaz mindenekelőtt ezeket szolgálja, s csak másodsorban azokat. Mindenki cselédje, tehát senkié sem. Létének értelme, hogy az isteneket szolgálja az emberek által. Azaz az embereket *közvetlenül* szolgálja, az isteneket pedig *közvetve* – fel van rá hatalmazva, hogy az embereket másodrangú urainak tekintse, és az istenek előtt úgy tegyen, mintha valójában az embert szolgálná (ahogy az a valóságban meg is történik) és nem őket, az Isteneket. Stb. stb.

Ez az Isten nyeglén, zsebre vágott kézzel lödörög az apa körül húzódó Körök és Félkörök között, anélkül, hogy találna egy helyet, ahol megállapodhatna – az unalom, a türelmetlenség, a mások iránt érzett megvetés vagy az alkalmazkodni képtelenség (ami leginkább épp alsóbbrendűségének köszönhető) gátolta ebben. Barna fiatalember volt, teljesen átlagos kinézetű, nem nagyon intelligens, és nem is különösen gonosz.

Vele az apa nem volt behódoló, visszafogott, mint a jobb sarokban álló Istennel (bár, öntudatos profiként, nemigen mutatja jelét, hogy semmi félnivalója nincs tőlük, hiszen engedelmessége és hűsége ab aeterno e sine die érvényes), sokkal inkább bizalmaskodó és keresetlen, amilyen az Isten-Szolgákkal is. *Ékesszóló hallgatása* az ifjú irányában kölcsönös bizalomra, kapcsolatuk szilárdságára alapult, valamint a biztonságérzetre, hogy a privát, és különösen a közösségi, a közjóra irányuló szükségletek kielégítésében számíthatnak a másokra.

És mégis van valami lényegi, ami megkülönbözteti ezt a fiatalembert a többi Istenségtől, legyenek azok akár Isten-Szolgák, akár Isten-Urak; ez a különbség egyértelműen társadalmi. Az Isten-Urak jól láthatóan a burzsoáziához tartoznak, akár még nemesi származásúak is stb. stb.; orruk csontos, fizimiskájuk bárgyú, a szem alatti táskák duzzadtak stb. stb., akár a hivatalnokoknak, a szakembereknek, a kereskedőknek vagy a gyárosoknak; agresszivitásuk tisztán társadalmi (mert annak ellenére, hogy kisportoltak, gyenge fizikumúak), és büntudattal vegyül (ebből születik stb. stb.). S még ott is, ahol gyöngeségük költőivé válik – bizonytalan, s ezért kicsinyes létezési módjuk a régimódi családi neveltetésből születik, ezért abszurd és embertelen dolog lenne megértést nem tanúsítani; akár még

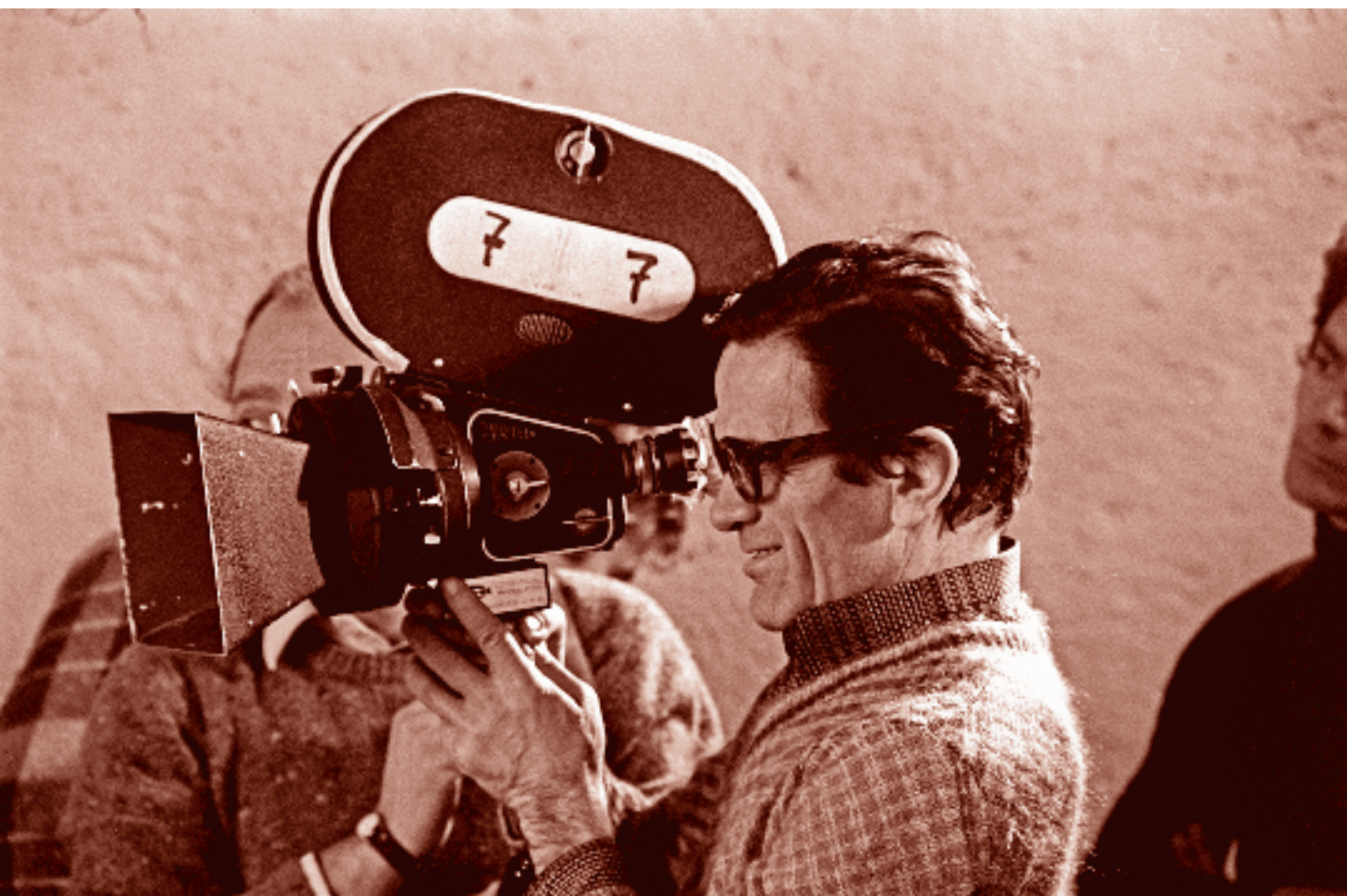
némi gyengédséget is –, valami kiirthatatlan közönségesség deformálja, emésztí és homályosítja el a visszataszító aggság véste vonásokat.

Alapjában véve az Isten-Szolgák is ugyanehhez a fajtához tartoznak, de paraszti származásuktól még nem távolodtak el annyira, az még jobban látható; a felelősségtudat hiánya, a sommás és gondos neveltetés, a korlátolt érdekektől stb. stb. mentes dolgosság fizikai mivoltuk számára biztosítja az ártatlanságot, az egészséget és a népies báj. Amikor Lenin azt mondta, hogy minden paraszt potenciális kispolgár, ezekre a mi Isteneinkre gondolt, akik noha polgári életet élnek, még nem veszítették el teljesen azt a lehetőséget, hogy olykor-olykor még akár emberi megnyilatkozásaik is legyenek; ezt mutatják a nevető szemek, az arc színe, a vonások, melyek, mint mondtam, durvák, de szépek.

Mind az Isten-Uraktól, mind az Isten-Szolgáktól eltérően, a díszes társaságban jelen lévő 'torz' fiatalember, akinek Isten-neve Salvatore Dulcimascolo, egyáltalán nem sorolható a polgárfajtába.

Az ő fajtája egyértelműen a nép, pontosabban – mivel testi megjelenése, a csekély tapasztalattal rendelkező tekintet számára, délies – a lumpenproletárság. Ez az oka annak, hogy annyira elszigetelődik, nem tud elvegyülni, feloldódni a többi Isten között; a megsemmisíthetetlen másság bélyegét viseli magán stb.

Egyszerűen csak elfogadták, mind az Istenek – akik közé felvettették –, mind az ember-apa; ő pedig az elfogadást privilégiummá változtatta. Nem is rejti véka alá. Sőt jól láthatóan ki is nyilvánítja a fenyegető és az onott közti tekintettel, a huligánallűrökkel, melyeket mindig valami báj övez; erre az adományra (ami, ki tudja, talán más Istentől ered?) valamelyik elaggott, koszos, reménytelen déli város valamelyik szegény házában születve tett szert. Hozzáteszem, talán Palermo volt ez a város. Mert ha valamelyik másik, nem maffiás nagyvárosból származna, a kispolgár-fertőzés még mélyebben átformálta volna, ennek pedig semmi jelét nem mutatta. Méltóságát egy pillanatra sem veszti el. Ha már befogadta ez a világ, ő sem utasította el, hogy befogadják. Nem holmi bérgyilkos ő (mint mondjuk egy rendőr, aki csekély fizetésért meggyőződésből, passzívan és más lehetőséggel nem gondolva szolgálja a gazdagokat). Nem, az Isten, akit Salvatore Dulcimascolónak hívnak, kapott és adott; kap és ad; ez a kapcsolat a kölcsönösségen alapul, ez egy paktum. Úriemberhez méltó, természetesen. Érvényesíti magát, ősi ösztöntől vezetve, bájjal övez-

ve; elsőszülött gyermeke egy fiúra büszke palermói anyának. Az őt korrumpáló gazdagokkal érintkezve (már kölyökkora óta gyakorolja a korrupciót) képes arra, hogy valami olyat mutasson, aminek azok nem tudnak ellenállni. Azaz: vegyél, vagy tűnj el! Ti adtok ennyit, én adok ennyit, kvittek vagyunk. Az Égiek köreiben is ugyanolyan természetességgel viselkedik, mint egy olyan negyedben, ahol a srácok vagy dolgozni kezdenek, vagy bűnözőkké válnak, megválasztva saját végzetüket vagy elszenvedve, mintha egyedi – személyes és társadalmi, tehát tragikus – végzet volna. Továbbá, mivel korrumpáltként mély tapasztalatából kifolyólag igen jól ismeri korrumpálóit, ismeri főbűnüket (ami a vele kapcsolatba lépés aktusában mutatja meg magát): a korrupciót; kimondatlan (többnyire), de ősrégi, s ezért mindig önanonos; végzetszerű.

Más szavakkal, az Isten, akit Salvatore Dulcimascolónak hívnak, gazdasági értelemben az Istennek kezében van, akik befogadták maguk közé, ám ugyanakkor az Istennek az ő kezében vannak: bármelyik pillanatban, bármilyen okból megszarolhatná őket.

Nem ismeri a korrupció mélyebb okait, a nagy eredendő bűnöket, az viszont biztos, hogy a kisebbek – melyekről azért a büntető törvénykönyv a legnagyobb szigorral rendelkezik – jól ismertek előtte, mert amazok megrendelésére ő maga is elkövette.

Hogy lehet, hogy Carlo apja – egy vén antifasiszta, egy degasperianus kereszténydemokrata, aki, csak felszínesen és ártatlanul élve meg a burzsoá bünt, méltósággal öregedett meg – mintha a legtermészetesebbnek találta volna ennek a fiatalembernek a jelenlétét?

Tekintete, ha a fiúra esett, miközben körbenézett a Látomás Centrumából, nem hazudott meglepettséget, zavart stb. Úgy tűnt, mintha mindig is látta, ismerte, elfogadta volna világának egyik megszokott, hétköznapi elemeként.

Az atyák életei mindig a rejtély érzését sugározzák, a fiú pedig e rejtély egyik legtalányosabb eleme volt. Mert, ami Carlót illeti, még SOHA nem szentelt figyelmet az efféle alakoknak. Talán ebben mutatkozott meg természetes polgári rasszizmusa. Nem érzett utálatot, lenézést, undort, fájdalmat, meg nem értést stb. az emberi létezés ezen formája iránt, nem; tekintete egészen egyszerűen *ez idáig még nem állapodott meg rajta*. E tény pedig azért különös, mert Carlo kultúremler volt, tudós, még ha alkalmazott tudománnyal foglalkozott is; életében legalább egyszer fel kellett volna ébrednie benne némi kíváncsiságnak (ha csak intellektuális vagy gyakorlatias kíváncsiságnak is) olyan emberek iránt, mint Salvatore Dulcimascolo, vagy a hozzá hasonló apák, anyák, testvérek iránt, minden hasonló ember iránt. Még a lehetőség sem hiányzott – pontosan a munkájának köszönhetően; csak a közelmúltban megfordult a Közép-Keleten, Irakban, Iránban, ahol (pár tíz embert kivéve) mindenki, aki csak körbevette, szakemberek, hivatalnokok és két vagy három miniszter, ahhoz a fajtához tartoztak, mint az Isten, akit Salvatore Dulcimascolónak hívtak, bár egyszerre szelídebbek és vadabbak is voltak nála. Ám Carlo soha nem vette igazából szemügyre ezeket az embereket. Biztosan megvolt rá a jó oka, valami, ami megakadályozta a szemeit és érzékelési képességeit abban, hogy felismerjék a lumpenproletár testvéreket (testvért mondok, mert a fiú katolikus volt). Tudott róla, hogy léteznek, igen. Ismerte problémáikat is (főként balról látva), e problémák számára *elvont* problémaként jelentkeztek egész életében; a hatalom, melyhez tartozott, *soha*, egyetlenegyszer sem tett semmi *konkrétat* annak érdekében, hogy e problémákat elővegye és megoldja. Így hát a kommunisták és a gauchisták problémája lett; a demokrata, baloldali katolikus Carlo pedig ezért nem tudta magának felvetni. Ismétlem, soha, egyetlenegyszer nem vetette össze a problémáról való elméleti tudást egy olyan emberrel, aki saját bőrén tapasztalta meg. Szemei pontosan eme testet kerülték. ■ ■ ■

Puskás István fordítása

■ **Puskás István** (Debrecen, 1972): irodalomtörténész, műfordító, italianista. A Debreceni Egyetem oktatója. A Kalligramnál megjelenő Pasolini-sorozat gondozója.